

Kemikalier i barns vardag

Kemikalieinspektionen är en myndighet under Miljödepartementet. Vi arbetar i Sverige, inom EU och internationellt för att utveckla lagstiftning och andra insatser som främjar god hälsa och bättre miljö. Vi har tillsyn över reglerna för kemiska produkter och ämnen i varor och gör inspektioner. Vi granskar och godkänner bekämpningsmedel innan de får användas. Vårt miljökvalitetsmål är Giftfri miljö.

© Kemikalieinspektionen

Foto framsida: Carin Törner

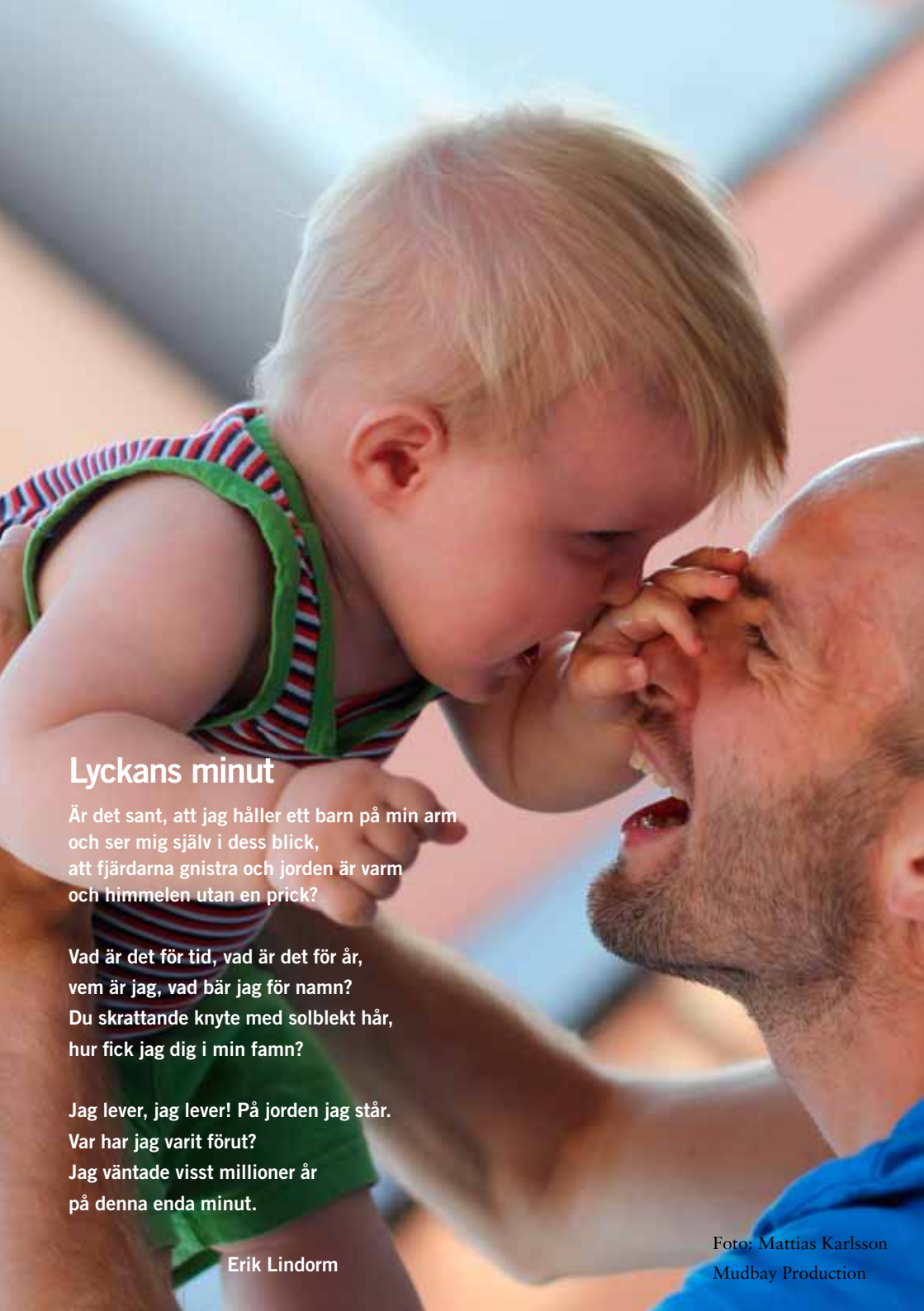
ISBN 978-91-7932-067-8. Artikelnummer 511 114.

Broschyren kan beställas via e-post: kemi@cm.se, telefon: 08-505 933 35,

fax: 08-505 933 99. Tryck: Arkitektkopia AB, Stockholm 2014.

Innehåll

Kemikalier i barns vardag	5
Barn är känsligare än vuxna	6
Leka och upptäcka	7
Textilier, skor och föremål av metall	10
Ren och fin	12
I de vuxnas värld	15
Märkning som varnar	18
Annan märkning	22
Barnskyddande förslutning	23
Ord och begrepp	24
Kontakter	26
Vill du veta mer om kemikalier?	27
Om olyckan är framme!	27

Lyckans minut

Är det sant, att jag håller ett barn på min arm
och ser mig själv i dess blick,
att fjärdarna gnistra och jorden är varm
och himmelen utan en prick?

Vad är det för tid, vad är det för år,
vem är jag, vad bär jag för namn?
Du skrattande knyte med solblekt hår,
hur fick jag dig i min famn?

Jag lever, jag lever! På jorden jag står.
Var har jag varit förut?
Jag väntade visst millioner år
på denna enda minut.

Erik Lindorm

Foto: Mattias Karlsson
Mudbay Production

Kemikalier i barns vardag

Att vara förälder är en stor lycka och att ta hand om och arbeta med barn är en viktig och ansvarsfull uppgift. Den här broschyren handlar om vad vi vuxna kan göra för att minska risken att barn skadas av sådana kemikalier och kemiska ämnen som kan vara farliga.

Det finns också många kemikalier och kemiska ämnen som inte är farliga. Och eftersom allt, inklusive vi själva, består av kemiska ämnen är också en del av ämnena nödvändiga för vår överlevnad.

Med kunskap om sådant som kan innebära en risk för barnen blir det lättare att skydda dem. Det gäller allt från våra farligaste vardagskemikalier som till exempel frätande propplösare till barnens egna leksaker.

Broschyren tar upp sådant i de små, de lite äldre och i de äldsta barnens vardag där vi vuxna kan förebygga risker. Till exempel spädbarnets första blöjbyte, småbarnets lek med målarfärger och de äldre barnens förvaring av surfplattor, datorer och tv-spel.

Vi kan också läsa om hur vi skyddar barnen när de till exempel är med oss vid grillen eller när vi sköter om bilen.

På farliga kemiska produkter ska det alltid finnas farosymboler som är viktiga för alla att känna till för att undvika skada. I slutet av broschyren finns information om vad farosymbolerna betyder.

Genom att minska riskerna i barnens vardag kan vi ge dem en tryggare start i livet och en bättre chans för oss föräldrar och andra runt barnen att slippa onödig oro.

Barn är känsligare än vuxna

Små barn utforskar sin omgivning genom att smaka och suga på saker. Och eftersom barn inte kan skilja på vad som är farligt och ofarligt är det vår uppgift som vuxna att skydda dem.

Barn och unga är mer känsliga för kemikalier än vuxna. Det beror på att deras kroppar, till exempel hjärnan, hormonsystemet och immunsystemet, inte är färdigutvecklade. Barn har också tunn och ömtålig hud. De andas snabbare och äter och dricker mer i förhållande till sin vikt jämfört med vuxna. När de utsätts för samma mängd av ett ämne som en vuxen får de i sig mer i förhållande till sin vikt. Därför är det extra viktigt att vi skyddar barnen mot sådana kemiska ämnen och produkter som kan vara farliga.

Kemiska produkter

Aceton, bensin, rengöringsmedel, lim och målarfärg är alla exempel på kemiska produkter. Farliga kemiska produkter kan påverka kroppen negativt på olika sätt. En del, som till exempel frätande kaustiksoda, kan skada direkt, medan andra bryts ner långsamt i kroppen eller miljön och kan ge skador under längre tid. Det finns också kemiska produkter och kemiska ämnen som kan ge allergi eller störa hormonbalansen. På broschyrens baksida listas fem bra sätt att minska risken med kemiska produkter i hemmet.

Ibland kan olika kemiska ämnen som vi kan få i oss samverka och ge större effekt tillsammans än var och en för sig. Det brukar kallas för kombinations- eller cocktaileffekten.

Det är viktigt att hantera kemiska produkter på rätt sätt. Farliga kemiska produkter, som till exempel tändvätska, bensin och frätande kaustiksoda, ska vara märkta med farosymboler. Läs mer om farosymbolerna på sidorna 20 och 21.

Vem har ansvaret?

Det är företagen som tillverkar och säljer produkterna som har ansvar för att varan är säker och för att farliga kemiska produkter är märkta på rätt sätt med farosymboler. Även andra produkter som kläder, leksaker och elektronik kan innehålla farliga kemiska ämnen. Vi konsumenter har rätt att få information om varorna som företagen säljer. På sidan 24 finns information om vad vi har rätt att få svar på när vi hittar en vara i handeln som vi vill köpa.

Foto: Carin Törner

Leka och upptäcka

Leksaker kommer in i barnets liv redan från den första spädbarnstiden. Det är en varugrupp där kraven på att de ska vara säkra är extra höga och där det finns EU-regler. EU-reglerna gäller leksaker som tillverkas i EU och sådana som importeras till EU från andra delar av världen. Under 2013 förbjöds många kemiska ämnen som tidigare har varit tillåtna i leksaker.

Många leksaker är gjorda av plast. I plast finns olika kemikalier som ger plasten till exempel dess speciella egenskaper. Till exempel används ftalater för att göra PVC-plast mjuk. Det finns flera ftalater som har visat sig vara särskilt farliga. De får inte finnas i leksaker eller i sådant som är avsett att underlätta barnens avslappning, sömn, hygien, matning eller sugning. Flera doftämnen är också förbjudna, eftersom de kan ge allergi.

Eftersom EU:s regler hela tiden utvecklas kan gamla leksaker innehålla ämnen som vi nu vet är farliga.

Undvik att barn tuggar och suger på saker som inte är avsedda för det och använd leksaker som är anpassade för barnets ålder. Då minskar du risken för att barnet utsätts för farliga kemikalier.

Elektriska apparater och elektronik

Mobiltelefoner, datorer, surfplattor, tv-spel och andra elektriska apparater kan innehålla hälso- och miljöfarliga ämnen.

Apparaterna kan bland annat ge ifrån sig små mängder flamskyddsmedel, framför allt när de är varma. Ett sätt att skydda barnen är att undvika elektronik i deras sovrum och att vädra ofta.

Apparaterna kan också innehålla andra hälso- och miljöfarliga ämnen som till exempel kvicksilver, kadmium och bly. Låt aldrig barn suga på elektronik, som till exempel mobiltelefoner. Låt dem inte heller skruva isär apparaterna, eftersom det kan öka risken att de får i sig skadliga ämnen.

All elektronisk hemutrustning ska vara CE-märkt. Läs mer om CE-märkning på sidan 23.

Sådant som blinkar och låter

Många leksaker innehåller batterier som gör att de kan blinka, tuta eller spela melodier. Lämna uttjänta batterier till batteriinsamlingen. Lämna tillbaka leksaken till affären om det inte går att få loss batteriet. Säljaren är skyldig att ta hand om varor med inbyggda batterier.

Kritor, pennor, färger, lim

De flesta färger och limmer som är avsedda för barn är vattenbaserade och innehåller inte skadliga lösningsmedel. Oljefärger av den typ som vuxna använder ska inte användas av barn. Akrylfärger kan vara ett alternativ för lite större barn som vill måla ”på riktigt”.

Leksaker som doftar eller lyser

Leksaker som är parfymerade kan vara allergiframkallande. Om det finns ett sådant ämne i en leksak ska det finnas information om det. Många sådana parfymämnen är förbjudna i EU.

Självljysande halsband, som ibland kan köpas på marknader och festivaler, består av tunna plaströr som innehåller en självlysande vätska. Plaströren kan innehålla skadliga ämnen, som till exempel ftalater. Låt inte barnen bita eller tugga på sådana föremål.

Vätskefyllda saker

Vätskefyllda prydnadssaker med olikfärgade vätskor kan innehålla mineralolja. Mineraloljan är mycket farlig om dessa föremål går sönder och barn får i sig innehållet. Barnen kan då få kemisk lunginflammation, som är ett allvarligt tillstånd.

Modellera och lekmassa

Modellera och lekmassor består ofta av plast med varierande mängder av tillsatser. Leror och liknande bör inte användas av de minsta barnen.

Byggsatser

Byggsatser för bilar, flygplan och båtar är inte avsedda för de yngsta barnen. Färger och limmer i förpackningar med byggsatser innehåller nästan alltid lösningsmedel.

Nappflaskor, förpackningar och konservburkar

För att skydda barnen bättre får det misstänkt skadliga ämnet bisfenol A inte längre finnas i nappflaskor och barnmatsförpackningar som riktar sig till barn under tre år. Men andra plastförpackningar och vissa konservburkar kan fortfarande innehålla ämnet. Värm mat i sådana kärl som är avsedda för det och förvara inte mat i repiga plastförpackningar. Mer information om plast i kontakt med mat finns hos Livsmedelsverket.

Biobiljetter och kassakvitton

Bisfenol A kan också finnas i biobiljetter och kassakvitton som är gjorda av termopapper. Undvik därför att barn leker med sådant.

Plastförpackningar

Det finns många olika sorters plastmaterial. Plastflaskor och matbehållare som är märkta med siffran 7 eller bokstäverna PC består av polykarbonat och kan innehålla bisfenol A.

Varor av plast är ofta märkta med en symbol i form av en trekant med en siffra inuti. Siffran talar om vilken sorts plast det är och hur den ska sopsorteras på rätt sätt.

Foto: Liv Monsenego

Textilier, skor och föremål av metall

Kemikalier används för att framställa fibrer och tyg. Vissa kemikalier kan också finnas i de färdiga tygerna för att ge exempelvis färg, flamskydd och impregnering. Ibland tillsätts särskilda kemikalier för att kläderna inte ska bli skrynkliga eller mögla under långa transporter.

En del kläder och skor innehåller bakteriedödande medel för att motverka dålig lukt. Krom, formaldehyd och latex är ämnen som kan finnas i kläder och som kan orsaka allergiska reaktioner. Skor av plast eller kläder med plasttryck eller andra plastdetaljer kan innehålla mjukgörande ftalater. Vissa färgämnen som kan vara skadliga för hälsan är förbjudna i textilier och lädervaror.

Det finns barnkläder och andra textilier som är miljömärkta. Märkningen innebär att kläderna är tillverkade med mindre belastning på miljön och att det finns en viss kontroll på att de inte ska innehålla kemikalierester. Efter-

som det finns flera olika miljömärkningar och de ställer olika höga krav är det bra att ta reda på vad de betyder. Läs mer om miljömärkning på sida 22. Tvätta gärna nya kläder och lakan innan de används för första gången.

Skumgummimadrass

Vid tillverkningen av skumgummi kan det ha använts farliga kemikalier. De ska vara borta ur färdiga skumgummimadrasser men ibland finns det kvar rester. Om en ny madrass luktar ”kemiskt” är det bra att låta den vädra tills den kemiska lukten har försvunnit.

Smycken och andra metallföremål

Smycken och andra varor kan innehålla nickel, bly och kadmium. Bly kan påverka barns mentala utveckling, inlärningsförmåga och ge koncentrationsstörningar. Kadmium kan leda till benskörhet och cancer. Långvarig kontakt med nickel kan ge allergi.

Nitar, dragkedjor, spännen och andra metalldetaljer på kläderna kan innehålla nickel. Det finns gränsvärden för hur mycket nickel som en metalldetalj får ge ifrån sig. För piercingsmycken är gränsvärdet för nickel ännu lägre än för smycken. En ytbehandling som ska hindra att nickel avges ska hålla i minst två år. Nickeltest för hemmabruk finns att köpa på vissa apotek.

Det finns EU-regler om att smycken endast får innehålla mycket låga halter bly och kadmium. Det gäller också för delar av smycken som består av plast.

Undvik att barn tuggar eller suger på smycken eller andra metallföremål.

Nycklar

Slipade nycklar kan innehålla bly. Metallen försvinner från händerna när man tvättar dem i tvål och vatten. Låt aldrig barn leka med eller suga på nycklar.

Ren och fin

Hygien är viktigt, men varken barnet eller hemmet behöver vara kliniskt rent. De flesta bakterier som finns på barnens kroppar är nyttiga och för att tvätta kroppen kommer man långt med vatten och tvål. Välj i första hand produkter som är avsedda för barn.

Kosmetiska produkter som tvål och hudkrämer ska alltid ha en innehållsförteckning och det är Läkemedelsverket och kommunerna som har tillsyn över detta. Mygg- och fästingmedel ska vara godkända av Kemikalieinspektionen och ska ha ett fyrsiffrigt registreringsnummer.

Tandkräm

Fluor stärker och skyddar tänderna mot karies men det är inte bra för barn att få i sig allt för höga halter. Använd helst tandkräm som är anpassad för barn eftersom den innehåller mindre mängd fluor och ta inte för mycket tandkräm på tandborsten.

Hudkrämer och våtservetter

Om barnets hud är torr och behöver smörjas in, välj hudkrämer utan parfym. Våtservetter kan vara praktiska vid blöjbyten. Men de kan innehålla parfym och konserveringsmedel som det är onödigt att utsätta barnen för på grund av risken för allergi. Välj parfymfria alternativ och se dem som en räddare i nöden, inte som ett dagligt hjälpmedel.

Smink för barn

Innehållsdeklaration ska finnas på all kosmetika, men sminkprodukter för barn är ibland dåligt märkta och saknar innehållsförteckning. Det finns flera exempel på sminkprodukter som har visat sig innehålla bly. Smink som är avsett för dockor ska inte användas på huden.

Badfärgkriter, badbomber

Badfärgkriter och liknande räknas som kosmetika och ska därför ha fullständiga innehållsdeklarationer. Genom att läsa dem kan man undvika ämnen som barnet kan vara känsligt för. Det är klokt att undvika produkter utan innehållsdeklaration.

Schampo, tvål och skumbad

Schampo, tvål och skumbad innehåller kemiska ämnen som kallas tensider. Tensiderna med sina speciella kemiska egenskaper gör själva tvättjobbet när man tvättar. Men de torkar samtidigt ut huden. Produkterna innehåller ofta färgämnen, parfym och konserveringsmedel. En del av dessa tillsatser kan ge allergier.

Det enklaste sättet att minska riskerna är att snåla på mängden och att välja milda, parfymfria produkter. Om barnet är mycket litet kan man av försiktighetsskäl överväga om tvål och schampo verkligen behövs.

Hårfärger

Permanenta hårfärger och toningar innehåller starka kemikalier som kan vara mycket skadliga och ge allergiska reaktioner. Använd aldrig sådana produkter på barn. Barn och ungdomar under 16 år ska inte färga håret alls. Hårfärger ska vara märkta med varningsinformation. Mer att läsa om detta finns på Läkemedelsverkets webbplats www.lakemedelsverket.se/harfarg.

Tillfälliga tatueringar

Det kan vara lockande med tillfälliga tatueringar som målas direkt på huden. Sådana erbjuds ofta på utlandssemestern, men även på marknader och festivaler i Sverige. Men se upp, särskilt om färgen som används blir svart. Svarta hennafärger innehåller ofta ämnen som är starkt allergiframkallande och kan ge upphov till livslånga allergiproblem med svåra eksem. De allergiska besvären uppstår ibland direkt men ibland dröjer det några dagar.

Undvik svarta hennatatueringar. Se Läkemedelsverkets webbplats www.lakemedelsverket.se för mer information.

Mygg- och fästingmedel

Mygg- och fästingmedel är bekämpningsmedel. Det betyder att de kan ge allvarliga hälsoskador om de används för ofta eller i för stor mängd. De ämnen som finns i medlen kan irritera ögon och hud även vid normal användning. Smörj bara på de ställen som inte kan täckas med kläder och undvik områden runt ögon och mun och på händer. Mygg- och fästingmedel bör inte användas på barn under tre år.

Foto: Mattias Karlsson
Mudbay Production

Solkräm

Den som vistas i stark sol riskerar att få hudcancer och barn som bränner sig i solen löper ökad risk för hudcancer senare i livet. Barn under ett år ska inte utsättas för direkt solljus och äldre barn som vistas i stark sol bör skyddas med kläder, solhatt samt solkräm där kläderna inte täcker. Tänk på att solen lyser som starkast mitt på dagen mellan klockan 11 och 15 och då är det extra viktigt att skydda sig eller försöka undvika solen.

Smörj in huden med solkräm innan ni går ut. Det är viktigt att använda tillräcklig mängd solkräm och att upprepa insmörjningen efter bad och handdukstorkning. Tänk på att solkräm aldrig ger ett fullständigt skydd mot solen.

I de vuxnas värld

Barn brukar vilja vara med och hjälpa till med allt spännande som vuxna gör. Eftersom det ganska ofta är kemikalier med i bilden gäller det att se till att barnen inte utsätts för onödiga risker.

Förpackningar med barnskydd kan fortfarande öppnas av barn, det tar bara längre tid. Det bästa sättet att skydda barnen är att alltid förvara förpackningar med kemiska produkter utom räckhåll för barnen. Förvara också kemikalierna i dess originalförpackning.

Bilvårdsprodukter

Förvara bilvårdsprodukter oåtkomligt för barnen. Några av dem är mycket farliga. Det gäller bensin, som är mycket giftigt och ger ifrån sig hälsofarliga ångor. Kylarvätska och glykol är också giftigt. Batterisyra är starkt frätande.

Grilltändvätska och lampolja

Varje år skadas många barn efter att de har fått i sig tändvätska. Det räcker med små mängder för att ett barn ska få andningssvårigheter på grund av att tändvätskan lätt kan glida ner i luftvägarna. Barnet kan då få kemisk lunginflammation och i värsta fall livshotande lungskador.

Tänk på att korken måste skruvas åt ordentligt och att en barnskyddande förslutning inte alltid är barnsäker. Använd helst tändpapper eller elektrisk grilltändare istället för tändvätska.

Barn har också skadats när de har sugit på veken i oljelampor eller druckit av lampolja. Lampoljan kan lätt glida ner i luftvägarna och ge kemisk lunginflammation och livshotande lungskador. Det finns regler för hur oljelampor ska se ut för att vara säkra. Bland annat får de inte vara designade på ett sätt som är lockande för små barn.

Både tändvätskor och lampoljor ska vara märkta med särskild varningstext och flaskorna ska vara svarta och rymma högst en liter. Detsamma gäller för lysfotogen om det säljs för att användas som lampolja eller grilltändvätska.

Lacknafta och lysfotogen innehåller liknande ämnen som tändvätska och lampolja och kan också ge kemisk lunginflammation vid förtäring.

Frätande propplösare

Propplösare och ungsrengöring som innehåller kaustiksoda, även kallat lut, är starkt frätande och kan snabbt ge allvarliga frätskador i munnen, matstrupen och på huden. Om kaustiksoda kommer i ögonen kan det ge allvarliga ögonskador och blindhet.

Det är klokt att förebygga att det blir stopp i avloppet. Att torka fett ur stekpannan med papper är ett sätt och att spola avloppen med hett vatten då och då är ett annat. Och om det väl blivit stopp i avloppet finns det propplösare som inte är frätande att köpa. En rörmokare kan också behöva anlitas.

Maskindiskmedel och tvättmedel

Maskindiskmedel och tvättmedel är kemiska produkter som ofta är starkt irriterande. De ska vara märkta med farosymbol och ska förvaras så att barn inte når dem. Många tvättmedel och sköljmedel innehåller dessutom parfymer, som ibland kan orsaka allergi.

Läkemedel

I barns ögon kan vissa läkemedel likna godis. Förvara läkemedel så att barnen inte får tag i dem.

Lågenergilampor

Lågenergilampor och lysrör innehåller kvicksilver. På förpackningen ska det finnas en hänvisning till en webbsida med information om vad man ska göra om en lampa går sönder och kvicksilver läcker ut. Om en lampa med kvicksilver går sönder, låt inte barn vara i rummet medan du vädrar och samlar upp resterna. Lämna resterna till returhantering för miljöfarligt avfall.

Idag finns det flera sorters energisnåla lampor. Den som vill ha en lampa utan kvicksilver kan välja till exempel LED-lampor eller halogenlampor. På Energimyndighetens webbplats finns mer information om alternativen.

Utomhus

Vid lekplatsen finns många konstruktioner av trä som exempelvis klätterställningar, sandlådor och bänkar. Trä för utomhusbruk är ofta impregnerat. Ibland återanvänds gamla järnvägssliprar eller telefonstolpar som är impregnerade med kreosot, men vid lekplatser får de inte förekomma. De får heller inte användas för att odla i och bör undvikas helt i trädgårdar.

Använd gärna obehandlat virke om du bygger en sandlåda och förstärk gärna genom att olja in träet.

Bekämpningsmedel

Kemiska bekämpningsmedel mot ogräs och insekter är ofta hälsofarliga och måste hanteras med största varsamhet. Överväg att sköta trädgården utan kemiska bekämpningsmedel. Om du använder bekämpningsmedel, se till att de används och förvaras på ett säkert sätt.

Alla bekämpningsmedel ska vara godkända av Kemikalieinspektionen innan de får säljas och användas i Sverige. Godkända medel ska ha ett fyrsiffrigt registreringsnummer.

Bygga och måla

När man har ett nyfött barn vill man gärna göra riktigt fint åt det. Man får kanske lust att måla och tapetsera i barnets sovrum och köpa allt nytt, som säng, madrass och sängkläder. Men för spädbarnet är det faktiskt bättre om man låter bli. Färg, byggmaterial och textilier ger ifrån sig mest kemiska ämnen när de är nya.

Om du bygger eller målar i barnkammaren är det viktigt att vädra ut ordentligt och vänta ett par veckor innan barnet sover där.

Spånskivor bland annat i möbler kan innehålla formaldehyd som en rest från tillverkningen. Formaldehyden försvinner med tiden från spånskivan. Formaldehyd är ett ämne som irriterar ögon och slemhinnor och kan ge allergi. Därför finns ett gränsvärde för hur mycket formaldehyd som får avges från spånskivan.

Golvmaterial innehåller oftast polyvinylklorid (PVC) som gjorts mjuk. Men eftersom ftalater används som mjukgörare är det bra att fråga efter och välja vinylgolv som gjorts mjuka med andra ämnen än ftalater.

Eftersom kemikalier fastnar i damm och små barn ofta vistas på golvet är det klokt att hålla dammet borta och att vädra.

Foto: Kristina Falk Törnquist

Märkning som varnar

Kemiska produkter ska vara märkta med farosymboler om de har bedömts ha farliga egenskaper men farosymbolerna finns inte på varor såsom kläder eller elektronik.

Länge har farosymbolerna varit svarta med orange botten. Men nu pågår ett byte mot nya symboler. De nya symbolerna är svarta mot vit botten med en röd ram. Bredvid symbolen ska det finnas en text som förklarar varför produkten är farlig. På sikt ska de nya symbolerna, som också kallas för faropiktogram, gälla i hela världen.

De flesta farliga produkter används enbart yrkesmässigt, men några säljs också till konsumenter. Undvik om möjligt produkter med farosymboler och använd istället mildare alternativ.

Titta efter farosymboler på förpackningar och läs informationen. Förvara kemiska produkter i sina ursprungliga förpackningar där faroinformationen står och förvara dem så att barn inte kan komma åt dem. Håll inte över kemikalier i läskflaskor eller muggar. Det är lätt att de förväxlas med något drickbart.

Om en förgiftningsolycka inträffar, ring 112 och begär Giftinformation. Se www.giftinformation.se för mer information.

Produkter som är irriterande eller frätande

En produkt med någon av dessa farosymboler kan vara frätande, irriterande eller skadlig för huden, ögonen och luftvägarna. Vissa kan orsaka kraftiga allergiska reaktioner. Om produkten är frätande kan den ge allvarliga skador redan vid kortvarig kontakt, till exempel om du får stänk i ögonen. Produkter som innehåller frätande ämnen såsom ammoniak, kaustiksoda (lut), vissa syror såsom ättika (24 %) kan vara särskilt farliga redan i små mängder.

Exempel på produkter som kan vara märkta med någon av dessa farosymboler är allrengöringsmedel, maskindiskmedel, propplösare, avkalkningsmedel eller ugnrensningssmedel.

Produkter som är farliga för hälsan

Utöver sådana skador som nämns ovan kan vissa produkter orsaka allvarliga skador på hälsan om du råkar få i dig ämnet via munnen eller genom att andas in dem. Exempel på sådana ämnen är ammoniak, etylenglykol (kylarvätska), tändvätskor, lampoljor och lysfotogen. Lampoljor och grilltändvätskor ska utöver faromärkningen vara förpackade i svarta, ogenomskinliga flaskor som rymmer högst 1 liter och ha en barnskyddande förslutning. Syftet är att minimera risken att små barn får i sig produkten.

Produkter som är giftiga eller som kan ge allvarliga eller långsiktiga skador på hälsan

Dessa farosymboler förekommer på produkter som kan leda till allvarliga hälsorisker. De kan exempelvis innehålla ämnen som är mycket giftiga, kan ge cancer, orsaka effekter på fortplantningsförmågan, ge skador på det ofödda barnet eller skada arvsanlagen (DNA). Kemikalier med sådana effekter får i regel inte säljas till allmänheten.

Produkter som är farliga för miljön

Vissa kemikalier kan skada miljön även om de inte är direkt farliga för människors hälsa. Om miljögifter kommer ut i vattendrag eller skog och mark kan de skada både djur och växter. Vi människor riskerar också att få i oss av ämnena indirekt genom maten vi äter eller vattnet vi dricker.

Tänk på miljön när du gör dig av med eventuella rester. Lämna överblivna kemikalier till en miljöstation.

Produkter som är brandfarliga eller explosiva

Varje år brännskadas barn och vuxna och egendom blir förstörd på grund av bränder som startat genom felaktig eller olämplig hantering av brandfarliga vätskor eller explosiva produkter. Exempel på brandfarliga vätskor är bränslen såsom bensin, diesel och lampoljor eller lösningsmedel som aceton eller terpentin och thinner. Fyrverkeripjäser, gas och gasolflaskor eller sprayburkar är exempel på produkter som kan explodera.

Förvara brandfarliga och explosiva produkter säkert. Läs mer om hantering och förvaring av brandfarliga och explosiva produkter hos Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

Kännbar varningsmärkning

De flesta hälsofarliga kemiska produkter som säljs till allmänheten ska ha märkning som synskadade kan känna. Märkningen ska vara upphöjd och i form av en triangel.

Annan märkning

Svanen, Bra Miljöval och EU Ecolabel är tre oberoende miljömärkningar för produkter och tjänster.

Svalan är Astma- och allergiförbundets märke på produkter med låg allergirisk.

Öko-Tex är en märkning för textilier som testats för ett urval skadliga ämnen, till exempel allergiframkallande färgämnen och metaller. GOTS är en internationell märkning för tyg. Märkningen ställer krav på att tyget ska innehålla minst 95 procent ekologiskt material.

Hand i bok-symbolen ska finnas på en kosmetisk produkt om mer information finns att läsa någon annanstans, till exempel i bifogad folder, på etikett, tejp eller kort. Informationen kan vara exempelvis innehållsdeklaration, varningsmärkning eller användarinformation.

CE-märket

Vissa produkter, exempelvis leksaker och elektrisk eller elektronisk utrustning för hemmabruk ska vara CE-märkta. CE-märket innebär att varan uppfyller de europeiska säkerhetskraven och hjälper dig att välja säkra produkter. Vid kontroll har det dock visat sig att det inte alltid stämmer. Det är företagen själva som märker produkterna utan att de regelmässigt granskas av någon annan.

Det finns märken som påminner om den europeiska CE-märkningen, men som inte är det. Till exempel kan exportvaror från Kina ibland märkas med bokstäverna CE, där bokstäverna står för China Export. Men på dessa varor är avståndet mellan C och E tätare. För att den europeiska CE-märkningen ska vara korrekt ska den se ut så här:

Hos Konsumentverket finns mer att läsa om märkningar för konsumentprodukter.

Barnskyddande förslutning

För att minska risken att barn skadas av kemikalier ska farliga kemiska produkter i vissa fall förpackas med barnskyddande förslutning. Det kan exempelvis vara en kork som ska vara svår att öppna för ett litet barn.

Var noga med att skruva åt korken på flaskan, men lita inte helt på de barnskyddande förslutningarna. Förvara flaskan så att barn inte kommer åt den.

Ord och begrepp

Barnvårdsartiklar

Med barnvårdsartiklar menas produkter som underlättar barns avslappning, sömn, hygien, matning eller sugning.

Kemikalier

I den här broschyren används begreppet kemikalier för både kemiska ämnen och blandningar av ämnen. Alla kemiska ämnen är inte farliga men kan ändå innebära risker om de hanteras fel. Den här broschyren handlar om de ämnen och blandningar som på ett eller annat sätt kan innebära en fara för vår hälsa eller för djur och natur.

Kemiska ämnen

Kemiska ämnen är grundämnen och föreningar av grundämnen. De kan vara naturliga eller framställda.

Varor och kemiska produkter

En kemisk produkt är ett kemiskt ämne eller en blandning av olika kemiska ämnen. Fasta blandningar av kemiska ämnen kan användas som material till exempel plast eller cement för att göra varor. En vara är till exempel ett bord eller ett klädesplagg och en vara kan vara behandlad med en kemisk produkt.

Särskilt farliga ämnen

Om en vara innehåller mer än 0,1 procent av något särskilt farligt ämne, som finns på EU:s kandidatförteckning, ska försäljaren ge information om ämnet om konsumenten ber om den. Regeln står i artikel 33 i EU:s kemikalielagstiftning Reach. Konsumenten ska få namnet på ämnet och tillräcklig information så att varan kan hanteras på ett säkert sätt. Informationen ska lämnas kostnadsfritt inom 45 dagar från det att konsumenten har begärt den.

Ftalater

Ftalater är en grupp kemiska ämnen som används i flera sorters produkter som till exempel plastgolv, vävplast, plasttryck på kläder. Vissa ftalater är förbjudna i leksaker eftersom de kan läcka ut ur plasten, tas upp av kroppen och misstänks kunna skada människans fortplantningsförmåga.

Hormonstörande ämnen

Hormonstörande ämnen är ämnen som är främmande för kroppen och som kan störa kroppens eget hormonsystem. Foster och barn är särskilt känsliga och de negativa effekterna kan bli stora.

Kombinationseffekter

Kemiska ämnens farlighet bedöms normalt ämne för ämne. Vissa kemiska ämnen kan dock samverka så att risken i verkligheten är högre än man tror vid en bedömnig ämne för ämne. Ett annat namn för detta är cocktail-effekter.

Kosmetiska produkter

Kosmetiska produkter är ämnen eller beredningar som är avsedda att appliceras på människokroppens yttre delar eller på tänder och slemhinnor i munhålan i uteslutande eller huvudsakligt syfte att rengöra eller parfymera dem, förändra deras utseende, skydda dem, bibehålla dem i gott skick eller korrigerera kroppslukt. Exempel på sådana produkter är make-up och solskyddsmedel. Läkemedelsverket är tillsynsmyndighet.

Kontakter

Giftinformationscentralen går att nå dygnet runt på telefon 112, begär Giftinformation. I mindre brådskande fall kan du ringa Giftinformationscentralen dagtid på tel: 08-33 12 31. På webbplatsen www.giftinformation.se finns till exempel kemikalielistan med kortfattad information om risker, symtom och åtgärder vid olyckstillbud med de vanligaste hushållskemikalierna.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, står bakom webbplatsen www.dinsakerhet.se där det bland annat finns checklistor för att upptäcka risker för barn i hemmet.

Konsumentverket har information om barnsäkerhet, tel växel: 0771-42 33 00, webbplats:www.konsumentverket.se

Kommunens konsumentvägledare kan ge råd om produkter och tjänster. De flesta kommuner har egen konsumentvägledning. På Konsumentverkets webbplats www.konsumentverket.se finns kontaktuppgifter.

Kommunens miljökontor kan också ge råd om hälsa och miljö.

Barnavårdscentralen kan svara på många frågor om barns hälsa och säkerhet.

Institutet för miljömedicin, som hör till Karolinska institutet, har en Riskwebb med omfattande information om kemiska ämnen, metaller med mera. Webbplats: www.ki.se/imm/riskwebben.

Läkemedelsverket har information om kosmetika och hygienprodukter, tel: 018-17 46 00, webbplats: www.lakemedelsverket.se

Livsmedelsverket har information om förpackningsmaterial för mat, tel: 018-17 55 00 webbplats: www.livsmedelsverket.se

Energimyndigheten har information om olika typer av lampor, tel: 016-544 20 00, webbplats: www.energimyndigheten.se

Astma- och allergiförbundet har informationsmaterial om allergirisker och listor på produkter som anses bättre än andra ur allergisynpunkt, tel: 08-506 282 00, webbplats: www.astmaoallegiforbundet.se

Svanen och EU Ecolabel tel. 08-555 524 00, Miljömärkning Sverige AB, webbplats: www.svanen.se

Bra Miljöval tel. 08-702 65 00, webbplats: www.naturskyddsforeningen.se

Vill du veta mer om kemikalier?

Informationen i denna broschyr är mycket kortfattad. Innehållet grundar sig på det arbete och de utredningar och inspektioner som Kemikalieinspektionen gjort sedan myndigheten bildades 1986. Innehållet i broschyren uppdateras i samband med nya upplagor.

Texterna om kosmetiska produkter är ett samarbete med Läkemedelverket, som har tillsyn över dessa produkter och som har mer information på sin webbplats www.lakemedelverket.se

På vår webbplats www.kemikalieinspektionen.se finns mycket mer att läsa för den som vill veta mer om kemikalier. Här finns flera databaser som är öppna för alla. Rapporter och broschyrer kan laddas ner eller beställas gratis.

Genom att prenumerera på vårt elektroniska nyhetsbrev kan var och en ta del av aktuell information om nya regler om kemikalier och beslut om växtskyddsmedel och biocider. Nyhetsbrevet redovisar också vad våra inspektörer funnit när de inspekterat företag och låtit analysera varor.

På vår webbplats finns särskild information för konsumenter. Den handlar om sådant som är bra att känna till för att kunna undvika onödiga risker med kemikalier.

Du är också välkommen att kontakta oss och ställa frågor eller tipsa oss via det kontaktformulär som finns på vår webbplats.

Om olyckan är framme!

Om olyckan är framme och barnet får i sig, eller på sig, något som kan vara farligt - ring 112 och begär Giftinformation dygnet runt!

I mindre brådskande fall ring Giftinformationscentralen på telefonnummer 08-33 12 31 dygnet runt. På Giftinformationscentralen arbetar specialutbildade apotekare och läkare som ger råd och svarar på frågor som gäller förgiftningar.

Fem bra sätt att minska riskerna med kemiska produkter

- Förvara alltid kemiska produkter utom räckhåll för barn
- Förvara alltid en kemisk produkt i originalförpackningen
- Dra ner på antalet kemiska produkter
- Använd inte mer av en produkt än vad som är nödvändigt
- Lär dig farosymbolerna och vad de betyder – de är till för att skydda oss och miljön

Box 2, 172 13 Sundbyberg
08-519 41 100

Besöksadress

Esplanaden 3A, 172 67 Sundbyberg

kemi@kemi.se

www.kemikalieinspektionen.se